

Vincentas Vobolevičius*, Greta Gerazimaitė**

ISM Vadybos ir ekonomikos universitetas

Geležis ar vaškas? Ekonominės integracijos poveikis karinių aljansų patikimumui

Šiame straipsnyje analizuojame, kas paverčia karinį susitarimą įtikinamu įsipareigojimu. Konkrečiau, mes tikriname, ar ekonominė karinį aljansą sudariusių valstybių integracija didina aljanso patikimumą ir veiksmingumą agresijos atveju. Mes teigiame, kad augančios prekybos tarp sąjungininkių apimtys sukuria „auditorijos“ kaštus ir „nuskendusius“ kaštus politiniams lyderiams, nusprendusiems pažeisti aljanso partneriams duotus įsipareigojimus. Dėl to intensyvi prekyba rodo ryžtą ateiti į pagalbą sąjungininkėms, iškilus aljanso sutartyje numatytiems aplinkybėms, ir tokiu būdu mažina tikimybę, kad prieš vieną iš jų bus panaudota karinė agresija. Regresinė terminuotų dvišalių abipusės gynybos sutarčių, sudarytų 1945–2003 metais, analizė rodo, kad intensyvi prekyba tarp sąjungininkių iš tiesų mažina tikimybę, kad aljanso narės pažeis karinėje sutartyje numatytus įsipareigojimus. Prekybos apimtys taip pat įdomiai sąveikauja su įprastais karinio aljanso patikimumo veiksniais, tokiais kaip sąjungininkių interesų ir vertybių sutapimas, karinės galios simetrija, geografinė padėtis ir vidaus politinių institucijų veikla.

Įvadas

Krymo aneksija ir Rusijos kariuomenės palaikomų separatistų koviniai veiksmai Rytų Ukrainoje 2014 metais daugelio Rytų Europos lyderių darbotvarkėse išryškino nacionalinio saugumo uždavinius. Vienas tokių uždavinių – Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (NATO) pasiryžimo ginti savo rytines nares įtikinamas demonstravimas tiek potencialiems priešininkams¹, tiek ir valstybių narių piliečiams².

* *Dr. Vincentas Vobolevičius* – ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto vyr. lektorius, Ekonomikos ir politikos programos direktorius. Adresas korespondencijai: Arklių g. 18, Vilnius LT-01305, tel. 8 682 34 134, el. paštas: vincentas.vobolevicius@ism.lt.

** *Greta Gerazimaitė* – ISM Vadybos ir ekonomikos universiteto Ekonomikos ir politikos bakalauro studijų programos 2014 m. absolventė, Adresas korespondencijai: Arklių g. 18, Vilnius LT-01305, 8 612 41 732, el. paštas: greta.gerazimaite@gmail.com

¹ LRT Radijo laida „Ryto garsai“, *D. Grybauskaitė: prie mūsų artėja grėsmė, todėl būtina imtis priemonių*, 2014 m. liepos 22 d., <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaite-prie-musu-arteja-gresme-todel-butina-imitis-priemoniu.d?id=65353372>, 2014 09 15.

² Delfi.lt, *Lietuviai nori NATO karių*, 2014 m. rugpjūčio 1 d., <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuviai-nori-nato-kariu.d?id=65455574>, 2014 09 15.

kiaujančios valstybės pasižada nekariauti tarpusavyje ir neremti trečiųjų šalių išpuolių prieš jų prekybos partnerius¹³. Tokios sutartys paprastai būna ekonomiškai veiksmingos – tarp karinių ir ekonominių bendradarbiavimą pasirinkusių šalių pastebimas spartesnis prekybos augimas nei tarp analogiškų sutarčių neturinčių valstybių¹⁴; nors mažos, bet politiškai svarbios sąjungininkės kartais taikos rinkos apsaugos priemonės didžiosioms partnerėms¹⁵ ir neprižiima savo investicijų į aljanso karinės galios didinimą kaštų dalies¹⁶.

Joanne Gowa ir Edwardas D. Mansfieldas¹⁷ teigia, kad karybos ir prekybos sąsajas lemia saugumas, kurį prekybininkams teikia jų valstybių karinė sąjunga. Nesitikėdamos nedraugiškų veiksmų iš aljanso partnerių, verslo bendruomenės investuoja į prekybą sąjungininkių rinkose. Vis dėlto šis aiškinimas neatsako į klausimą, kodėl karines sutartis sudarantys lyderiai kartais įsipareigoja įgyvendinti politiškai nepopuliarias prekybos su aljanso partneriais liberalizavimo priemones, užuot leidę prekybai augti savaime pagal Gowa ir Mansfieldo¹⁸ aprašytą mechanizmą? Mes manome, kad politinių lyderių pastangas lemia prekybos, kaip signalo apie sąjungininkių pasiryžimą vykdyti tarpusavio karinius įsipareigojimus, vaidmuo.

Nors sąjungininkių ekonominė ir karinė galia yra svarbūs sėkmingo aljanso gyvavimo veiksniai, jie gali turėti poveikį tik tada, kai agresoriai yra įsitikinę, kad galingosios sąjungininkės iš tiesų ateis vienos kitoms į pagalbą. Pavyzdžiui, Vokietijos sprendimą 1939 metais pulti Lenkiją lėmė ne pastarosios sąjungininkių – Anglijos ir Prancūzijos – karinės galios stoka, bet Hitlerio įsitikinimas, kad didžiosios Europos šalys neįgyvendins savo įsipareigojimo padėti Lenkijai, jeigu pastarosios nepriklausomybei iškilis pavojus¹⁹.

Mūsų manymu, augančios prekybos apimtys kaip tik signalizuoja potencialiems aljanso priešininkams, kad karinę sutartį sudariusios valstybės ateis viena kitai į pagalbą, susidarius aljanso sutartyje numatytoms aplinkybėms. Taigi, kartu su ekonominės integracijos poveikiu aljanso galios dinamikai, si-

¹³ Powers K. L., “Regional Trade Agreements as Military Alliances”, *International Interactions* 30, 2004, p. 373–395.

¹⁴ Long A. G., Leeds B. A., “Trading for Security: Military Alliances and Economic Agreements”, *Journal of Peace Research* 43, 2006, p. 433–451.

¹⁵ Wolfordas S. & Kimas M., “Alliances and the High Politics of International Trade”, May 3, 2012, <http://spot.colorado.edu/~moonhawk/research/WolfordKim-Alliances.pdf>, 2014 09 15.

¹⁶ Sandler T., Shimizu H., “NATO Burden Sharing 1999–2010: An Altered Alliance”, *Foreign Policy Analysis* 10, 2014, p. 43–60.

¹⁷ Gowa J., Mansfield E. D., “Alliances, Imperfect Markets, and Major-Power Trade”, *International Organization* 58 (4), 2004, p. 775–805.

¹⁸ *Ibidem*, p. 775–805.

¹⁹ Ferguson N., “The Pity of Peace: The Origins of the Second World War Revisited”, April 19, 2006, http://dev.wcfia.harvard.edu/sites/default/files/Ferguson_PityofPeace.pdf, 2014 09 15.

gnalinis padidėjusios prekybos efektas turėtų sumažinti tikimybę, kad prieš vieną iš sąjungininkių bus panaudota aljanso sutartyje apibrėžta karinė agresija ir padidinti tikimybę, kad, tokiai agresijai įvykus, kitos aljanso narės stos ginti savo partnerės.

Šią hipotezę logiškai pagrįsime kitoje mūsų darbo dalyje. Toliau pateiksime empirinio tyrimo, atlikto lyginant prekybos tarp 61 terminuoto dvišalio karinio aljanso narių apimtis ir bandant nustatyti aljansų sėkmingo savo funkcijų atlikimo iki jų terminų pabaigos tikimybę. Tokio empirinio ryšio nustatymas būtų svarbus ne tik tolesniems moksliniams tyrinėjimams, bet ir kaip instrukcija politikos lyderiams. Jei ekonominė integracija tikrai atgraso potencialius priešus ir užtikrina aljanso sutartyje numatytų įsipareigojimų vykdymą, valstybės turėtų skatinti privatų verslą užmegzti artimus ryšius su partneriais aljanso šalyse.

1. Teorinis argumentas

Sekdami Leeds, Jeffrey'io M. Ritterio, McLaughlin Mitchell ir Long'o pavyzdžiu, mes apibrėžiame karinį aljansą kaip „raštišką, bent dviejų nepriklausomų valstybių pasirašytą sutartį, numatančią pagalbą partneriui arba neutralumą karinio konflikto atveju, arba konsultacijas / bendradarbiavimą tarptautinių krizių, galinčių sukelti karinį konfliktą, atveju.“²⁰ Tokius susitarimus galima interpretuoti kaip valstybių lyderių siunčiamus signalus apie tai, kad susidarius sutartyje numatytoms aplinkybėms, jie ginklu gins savo partnerius²¹. Kadangi tokių įsipareigojimų įgyvendinimas neišvengiamai turi didelių materialinių ir žmogiškųjų kaštų, abipusius gynybos susitarimus pasirašantys lyderiai turi pagrindą ateityje nenorėti šių įsipareigojimų išpildyti.

Mes darome prielaidą, kad valstybių lyderiai pasirašo karinę sutartį tikėdamiesi, kad bendra sąjungininkių galia ir demonstruojamas pasiryžimas ją panaudoti atgrasys potencialius agresorius ir taip leis išvengti ne tik prievolės ginti partnerius, bet ir karinio konflikto jų pačių teritorijoje. Žiūrint iš šios perspektyvos, sėkmingas karinis aljansas yra ne tas, kurio narės, iškilus sutartyje apibrėžtomis aplinkybėms, suteikia viena kitai numatytą pagalbą, bet tas, kurio narėms apskritai nesusidaro sutartyje numatytos aplinkybės²².

²⁰ Leeds B. A., Ritter J. M., McLaughlin Mitchell S., Long A. G., „Alliance Treaty Obligations and Provisions, 1815-1944“, *International Interactions* 28, 2002, p. 238.

²¹ Morrow J. D., „Modeling the Forms of Cooperation: Distribution Versus Information“, *International Organization* 48, 1994, p. 387–423.

²² Bueno De Mesquita B., *Principles of International Politics*, Washington, DC: CQ Press, 2009.

Atsižvelgdami į tai, kad agresorius ne visada adekvačiai įvertina sąjungininkių ryžtą ateiti viena kitai į pagalbą, mes sėkmingais aljansais laikome tokias karines sąjungas, kurios atgraso trečiųjų šalių antpuolius, arba ateina vienos kitoms į pagalbą, trečiosioms šalims eskaluojant aljanso sutartyje numatytas aplinkybes.

Vis dėlto akivaizdu, kad aljanso atgrasomuosius privalumus gali siekti išnaudoti ne tik patikimi partneriai, kurie prireikus ateis vieni kitiems į pagalbą, bet ir oportunistiškai nusiteikę valstybių lyderiai, kurie karinės agresijos akivaizdoje sulaužys sąjungininkams duotus įsipareigojimus. Tad kodėl potencialūs priešininkai turėtų patikėti, kad karinis aljansas nėra vertas mažiau nei popierius, ant kurio jis yra pasirašytas? Kaip galima atskirti patikimu įsipareigojimu grįstas karines sutartis nuo pigių pažadų?

Anarchijos, būdingos tarptautinei politikai, sąlygomis valstybės įsipareigojimas atrodo patikimas, jeigu jo nepaisymas valstybės lyderiui sukelia politinių nuostolių²³. Kuo didesni lyderio nuostoliai už įsipareigojimo nesilaikymą, tuo patikimesnis valstybės įsipareigojimas. Dažniausiai pasitaikantys būdai užtikrinti bausmę įsipareigojimą sulaužiusiam lyderiui yra „auditorijos“ kaštai (angl. *audience costs*) ir „nuskenė“ kaštai (angl. *sunk costs*)²⁴.

„Auditorijos“ kaštus abipusės gynybos susitarimą pasirašantys lyderiai įgyja viešai paskelbdami apie savo įsipareigojimą teikti karinę pagalbą Aljanso partneriams, iškilus sutartyje numatytoms aplinkybėms²⁵. Politikams neįgyvendinus šio įsipareigojimo rinkėjai turėtų juos bausti už tarptautinio valstybės prestižo sumenkinimą. Toks nepatikimų lyderių baudimo mechanizmas, žinoma, būdingesnis demokratinėms valstybėms, kur piliečiai turi įtakos politikos lyderių išlikimui valdžioje²⁶. Vis dėlto naujesni tyrimai suponuoja, kad rinkėjai neturi vienareikšmės nuomonės valstybės „kurso keitimo“ klausimais ir dėl to karinius susitarimus sulaužę politikai nebūtinai sulaukia bausmės per rinkimus²⁷.

Įsipareigojimo nesilaikiusio lyderio reputacija gali nukentėti ne tik prieš rinkėjus, bet ir prieš kitų aljanso valstybių arba trečiųjų šalių vadovus. Pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų atsisakymas, nepaisant ankstesnio Dwighto

²³ Slantchev B. L., *Military Threats: The Costs of Coercion and the Price of Peace*, Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

²⁴ Fearon J. D., „Signaling Foreign Policy Interests: Tying Hands versus Sinking Costs”, *Journal of Conflict Resolution* 41, 1997, p. 68–90.

²⁵ *Ibidem*.

²⁶ Tomz M., „Domestic Audience Costs in International Relations: An Experimental Approach”, October 2005, <http://web.stanford.edu/~tomz/pubs/tomz-audcosts-2005-10-26a.pdf>, 2014 09 15.

²⁷ Wolf A. B., „Rethinking the Audience Costs Argument”, February 4, 2011, <http://www.socsci.uci.edu/files/internationalstudies/docs/grofman2011.pdf>, 2014 09 15.

D. Eisenhowerio administracijos pritarimo, 1954 metais suteikti karinę paramą Prancūzijai kovoje su Vietnamo komunistų sukilėliais, paskatino prezidentą Charlesą de Gaulle'į nuspręsti, kad JAV yra nepatikima partnerė, ir tapo viena iš priežasčių sustabdyti Prancūzijos narystę NATO²⁸.

Alternatyvus būdas užtikrinti bausmę įsipareigojimą sulaužiusiam lyderiui yra „nuskendę“ kaštai. Jei valstybė yra investavusi daug resursų į karinio aljanso galios stiprinimą, karinės sutarties įsipareigojimų nevykdymas lemia tų investicijų praradimą karinės agresijos metu²⁹. Toks išankstinis būsimo gynybos kaštų padengimas didina tikimybę, kad karinę sutartį pasirašiusios šalys ateis viena kitai į pagalbą, ir atgraso aljanso priešininkus.

Geras „nuskendusiu“ kaštų pavyzdys yra itin didelis NATO valstybių karinių pajėgumų koordinavimas. Tokios pastangos, apimančios ne vien bendras karines pratybas, bet ir ginkluotės suvienodinimą ir kariuomenės vadų bendradarbiavimą, labai daug kainuoja³⁰. Jei NATO valstybės išorės agresijos atveju atsisakytų ateiti į pagalbą užpultajai narei, šios milžiniškos išlaidos būtų prarastos, nedavusios jokios apčiuopiamos naudos. Todėl, investuodami į bendrų gynybos pajėgumų plėtojimą, aljanso lyderiai siunčia įtikinamą signalą savo oponentams apie pasiryžimą ginti sąjungininkes, iškilus Šiaurės Atlanto sutartyje numatytais aplinkybėmis. Tai yra viena iš priežasčių, leidusių NATO valstybėms iki šiol nepatirti nei vieno trečiosios valstybės antpuolio.

Mūsų manymu, ekonominė integracija tarp karinę sąjungą sudariusių valstybių jų lyderiams sukuria tiek „auditorijos“, tiek ir „nuskendusius“ kaštus, ir dėl to turėtų veikti kaip aljanso patikimumo rodiklis trečiosioms šalims. Tarpusavio prekyba sąjungininkių vidaus politikoje sukuria interesų grupes, kurios patirtų didelių nuostolių jų ekonominę partnerę (kuri šiuo atveju yra aljanso valstybė) užpuolus trečiosioms šalims. Šios interesų grupės tampa atidžia auditorija, stebinčia politinių lyderių elgesį sąjungininkių atžvilgiu, atkreipiančia rinkėjų dėmesį į sutarties nesilaikymo faktus, formuojančia neigiamą viešąją nuomonę apie aljanso sutartyje numatytų įsipareigojimų nevykdymą ir kitaip sankcionuojančia politikus už verslui kenkiantį karinių susitarimų laužymą.

Kaip pastebi Lawrence'as R. Jacobsas ir Benjaminas I. Page'as³¹, verslo organizacijos daro daugiau įtakos užsienio politikos formavimui nei ekspertai,

²⁸ Bueno De Mesquita (22 išnaša) p. 28. Ne mažiau svarbi Prancūzijos pasitraukimo priežastis buvo jos lyderių įsitikinimas, kad JAV gins Vakarų Europą nuo galimos komunistinio Rytų bloko agresijos, net ir Prancūzijai pasitraukus iš NATO.

²⁹ Fearon (24 išnaša) p. 29.

³⁰ Bueno De Mesquita (22 išnaša) p. 28.

³¹ Jacobs L. R., Page B. I., "Who Influences U.S. Foreign Policy?", *The American Political Science Review* 99 (1), 2005, p. 107–123.

profesinės sąjungos ar juolab viešoji nuomonė. Todėl, net jei aljanso narėse egzistuoja įvairių interesų grupių, turinčių skirtingas pozicijas karinių įsipareigojimų vykdymo klausimais, santykinai dideli verslo asociacijų disponuojami ištekliai ir politinio veikimo patirtis turėtų laiduoti šios auditorijos sankcijų baimę tarp perrinkimo siekiančių politikų.

Nors tarptautinių santykių istorijoje trūksta karinių aljansų gyvavimą laidavusių verslo bendruomenių pavyzdžių, verslo interesų vaidmuo formuojant valstybių užsienio politiką nekelia abejonių. Jau XIX a. antroje pusėje Cecilis Rhodesas (remiamas Nathanielio de Rothschildo) ne tik darydavo įtaką Didžiosios Britanijos sprendimams veltis į ginkluotus konfliktus, bet ir pats finansavo karus Centrinėje Afrikoje siekdamas naudoti savo valdomam deimantų gavybos verslui³². Naujesniais laikais verslo bendruomenės daro didžiulę įtaką valstybių pozicijoms derybose dėl tarptautinės prekybos, kapitalo ir informacijos srautų liberalizavimo³³. Todėl yra logiška manyti, kad įtakingų verslo organizacijų pozicija aljanso įsipareigojimų išpildymo klausimu taip pat galėtų daryti poveikį aljanso lyderių elgsenai.

Ekonominė sąjungininkių integracija taip pat gali sukurti „nuskendusius“ kaštus susitarimo nesilaikantiems politikams. Prekybą tarp valstybių skatinanti politika, tokia kaip apsauginių prekybos tarifų sumažinimas ar visiškasis jų atsisakymas, reikalauja nemenkų valstybės resursų. Karinis ekonominės partnerės (ir aljanso narės) pralaimėjimas sunaikintų ekonominės integracijos nešamą naudą, taip „nuskandindamas“ resursus, kuriuos valstybės lyderiai investavo į ekonominių ryšių plėtojimą.

Jei valstybės resursus laikysime ribotais, aktyvi ekonominė integracija su aljanso partnerėmis sukuria ir galimybių praradimo kaštus (angl. *opportunity costs*), kuriuos taip pat galima laikyti „nuskendusiais“. Resursai, kuriuos valstybė išleidžia skatindama prekybos ir kapitalo srautus su aljanso partnere, ne visada gali būti panaudoti ekonomiškai integruojantis su kitomis rinkomis. Neapgynusi sąjungininkės, valstybė turėtų finansuoti agresyvių prekybos perorientavimą į alternatyvias valstybes, kad kompensuotų svarbios rinkos praradimą. Trumpuoju laikotarpiu tokios pastangos valstybei sukeltų didelių, galbūt neplanuotų, išlaidų. Tokios išlaidos reikštų mažesnius valstybės asignavimus kitoms ekonomikos sritims ir valstybės lyderiai galėtų turėti politinių nuostolių.

Vertindami kaštus, kuriuos karinė agresija sukeltų ekonomiškai integruotų valstybių verslo bendruomenėms ir viešiesiems finansams, taip pat iš jų kylančius politinius kaštus tų valstybių lyderiams, mes teigiame, kad ekono-

³² Ferguson N., *Empire How Britain Made the Modern World*, London: Allen Lane, 2002.

³³ Bueno De Mesquita (22 išnaša) p. 28.

minė integracija tarp karinio aljanso narių suteikia jų lyderiams paskatų ginti savo sąjungininkes iškilus karinėje sutartyje numatytoms aplinkybėms ir atgraso potencialius agresorius nuo tokių aplinkybių eskalavimo. Dėl to ekonomiškai integruoti kariniai aljansai turėtų būti sėkmingesni (t. y. rečiau patirti trečiųjų šalių agresiją ir kartu gintis tokios agresijos atveju), nei ekonomiškai silpnai susiję aljansai.

2. Empirinis tyrimas

Kadangi mus domina aljansų gynybinio vaidmens patikimumas, tikrindami mūsų hipotezę tyrinėsime tik tas karines sutartis, kurios numato aktyvią karinę pagalbą konflikto atveju, arba vadinamuosius abipusės gynybos susitarimus³⁴. Tiksliau, mes tirsime, ar tarpusavio prekybos apimtis lemia 61 dvišalio terminuoto abipusės gynybos susitarimo sugebėjimą sėkmingai atlikti savo funkcijas nuo 1945 iki 2003 metų (t. y. išvengti karinių konfliktų, numatytų aljanso sutarties dokumente ir kariškai padėti sąjungininkėms tokių konfliktų atveju iki aljanso numatyto termino pabaigos).³⁵ Iš šių sutarčių 32 (arba 52,5 %) savo terminą baigė nepažeisdamos karinio bendradarbiavimo sutartyje numatytų įsipareigojimų.

Toks tyrimas, žinoma, turi apribojimų. Dvišaliai aljansai apima 77 % visų nuo 1945 iki 2003 m. sudarytų abipusės gynybos sutarčių, numatančių aktyvią karinę pagalbą konflikto atveju (terminuoti dvišaliai aljansai sudaro 62 % šių sutarčių).³⁶ Yra pagrindo manyti, kad prekybos srautai daugiašalių aljansų viduje siųs ne tokius tikslus signalus potencialiems agresoriams, kaip dvišalių aljansų atveju. Pavyzdžiui, jei trišalio aljanso valstybės A ir B intensyviai prekiauja tarpusavyje, tačiau ne su partnere C, potencialiam agresoriui gali kilti abejonių, ar agresijos prieš sąjungininkę C atveju valstybės A ir B bus pasirengusios vykdyti savo įsipareigojimus. Todėl dvišalės prekybos augimas tarp kai kurių daugiašalio aljanso narių gali neturėti atgrasomojo poveikio kitų sąjungininkių (taigi ir viso aljanso) atžvilgiu.

³⁴ Bueno De Mesquita (22 išnaša) p. 28.

³⁵ Mūsų tiriamu laikotarpiu buvo sudarytos 95 dvišalės terminuotos abipusės gynybos sutartys. Deja, duomenų apie dvišalius prekybos srautus trūkumas neleidžia analizuoti visų tyrimo kriterijus atitinkančių aljansų. Imtį sudaro 61 karinė sutartis, kurios narėms trūksta ne daugiau nei dviejų metų prekybos duomenų *The Correlates of War (COW)* bazėje. Trūkstančių metų duomenys buvo pakeisti išvedant tiesinio trendo liniją tarp dviejų taškų – metų, esančių abipus trūkstančių reikšmių, – ir užpildant trūkstančius metus.

³⁶ Leeds B.A., Rice University, *The Alliance Treaty Obligations and Provisions Project (ATOP)*, July 2005, <http://atop.rice.edu/>, 2014 09 15.

Vis dėlto, atsižvelgdami į agreguotų prekybos srautų ir jų dispersijos – tiek laike, tiek ir tarp daugiašalio aljanso narių – matavimo komplikacijas, mes nusprendėme apriboti savo imtį dvišalėmis karinėmis sutartimis, palikdami galimą prekybos poveikį daugiašalių aljansų veiksmingumui vėlesniems tyrimams. Mūsų argumento apie prekybos atgrasomąjį poveikį dvišalių karinių sutarčių kontekste verifikavimas leis kelti geresnes hipotezes apie daugiašalius aljansus.

Abejonių dėl tyrimo rezultatų aktualumo gali sukelti ir faktas, kad 49 % dvišalių karinių aljansų narių mūsų tyrimo laikotarpiu sinchroniškai priklausė daugiašaliams aljansams. Itin problemiški atrodo mūsų imtyje esantys Varšuvos sutarties organizacijos valstybių kariniai aljansai (tokios karinės partnerystės sudaro 21 % mūsų tiriamų aljansų). Dalyvavimas daugiašalėse karinėse partnerystėse galėtų daryti įtaką sinchroniškai veikiančių dvišalių aljansų patikimumui. Toks scenarijus ypač realus Varšuvos sutarties šalims. Kadangi Šaltojo karo metu šių valstybių užsienio politikai lemiamą poveikį darė Tarybų Sąjungos lyderių nurodymai, galima teigti, kad abipusės gynybos sutartys tarp Varšuvos pakto šalių buvo neinformatyvios. Nepriklausomai nuo ekonominių ryšių tarp dviejų komunistinio bloko šalių stiprumo, jų laikyseną agresijos prieš aljanso partnerį atveju lemtų Maskva, o ne vietinių valstybės valdomų įmonių direktorių lobistinė veikla.

Kita vertus, keturi iš aštuonių daugiašalių aljansų, kuriems priklausė mūsų tiriamos dvišalės karinės sąjungos nustojo egzistuoti dėl to, kad „viena ar kelios narės pažeidė įsipareigojimus, įskaitant pasitraukimą iš aljanso nepasibaigus sutarties galiojimui“³⁷. Tai suponuoja, kad šių daugiašalių aljansų veiksmingumas ir jų atgrasomasis poveikis buvo riboti. Galima manyti, kad valstybių lyderiai sudarė dvišalius karinius susitarimus kaip tik tais atvejais, kai jie abejojo juos vienijančio daugiašalio aljanso patikimumu. Norėdami įvertinti galimą dalyvavimo daugiašaliuose aljansuose poveikį dvišalių karinių sutarčių patikimumui, pakartojome mūsų analizę, įtraukdami kategorinį kintamąjį, kontroliuojantį sutampančius aljansus. Šio kintamojo koeficientas pasirodė statistiškai nereikšmingas, o kitų modelio kintamųjų ryšiai su dvišalių aljansų patikimumu išliko nepakitę.

Galiausiai, verta paminėti galimo endogeninio ryšio tarp prekybos ir karinių aljansų klausimą. Kadangi sąjungininkės yra linkusios daug prekiauti tarpusavyje³⁸, gali susidaryti įspūdis, kad mūsų siūlomas priežastinis ryšys tarp

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ Long A. G., Leeds B. A., “Trading for Security: Military Alliances and Economic Agreements”, <http://atop.rice.edu/download/publications/LongLeedsJPR.pdf>, 2014 09 15.

prekybos ir aljansų patikimumo interpretuotinas atvirkščiai: kuo patikimesnis karinis aljansas, tuo daugiau sąjungininkų verslo bendruomenės prekiauja tarpusavyje. Vis dėlto mes manome, kad toks endogeninis mechanizmas neegzistuoja. Nors verslo bendruomenės gali lengvai sužinoti ar jų šalį su prekybos partnere sieja karinio aljanso įsipareigojimai, joms itin sunku žinoti, ar tie įsipareigojimai yra realūs, ar viso labo pigūs pažadai. Kadangi mūsų iškeltoje hipotezėje priklausomas kintamasis yra ne aljanso buvimas, o aljanso atgrasomasis potencialas, mes nemanome, kad šis sunkiai pamatuojamas veiksnys daro poveikį verslininkų prekybos rinkų pasirinkimui. Atvirkščiai, mes manome, kad išoriškai nulemti karinių sąjungininkų prekybos partnerių pasirinkimai rodo aljanso narių pasiryžimą įgyvendinti sutartyje numatytus įsipareigojimus.

Mūsų empirinio tyrimo modelis:

$$\text{PAŽEIDIMAS} = \alpha + \beta_1 \text{PV} + \beta_2 \text{PS} + \beta_3 \text{SR} + \beta_4 \text{AR} + \beta_5 \text{GA} + \beta_8 \text{K} + \beta_7 \text{SAV} + \varepsilon$$

$$\text{SAV} \in \{\emptyset; \text{PV}^* \text{PS}; \text{PV}^* \text{SR}; \text{PV}^* \text{AR}; \text{PV}^* \text{GA}; \text{PV}^* \text{K}\}$$

Priklausomas kategorinis kintamasis PAŽEIDIMAS yra koduojamas vienetu (1), jei aljansas buvo nutrauktas dėl sutarties įsipareigojimų nevykdymo ir (ar) pažeidimo arba sąmoningo priešlaikinio sutarties nutraukimo. Alternatyviai PAŽEIDIMAS = 0. Šis kintamasis tinkamai matuoja mus dominantį karinio aljanso patikimumą, nes patikimi (t. y. įtikinamai rodantys savo ryžtą ginti partnerius) aljansai rečiau patiria trečiųjų šalių agresiją, taip netekdami progos pažeisti sutarties įsipareigojimus. Jei priešininkas vis dėlto neįvertina sąjungininkų demonstruojamo ryžto ateiti vienos kitoms į pagalbą, susidarius karinėje sutartyje numatytoms aplinkybėms, patikimos sąjungininkės suskubs suteikti karinę pagalbą užpultajai aljanso narei, nepažeisdamos tarpusavio įsipareigojimų. Šio kintamojo vertės skelbiamos duomenų bazėje *The Alliance Treaty Obligations and Provisions Project (ATOP)*³⁹.

Nepriklausomas kintamasis PV žymi aljanso partnerių tarpusavio prekybos (importo ir eksporto) nuošimčio bendrojoje aljanso partnerių prekyboje vidurkį karinės sutarties gyvavimo laikotarpiu. Mūsų hipotezė suponuoja, kad prekybos apimčių vidurkio didėjimas turės reikšmingą neigiamą poveikį tikimybei, kad aljanso gyvavimas baigsis sutarties sąlygų pažeidimu. Šio kintamojo vertės galima rasti duomenų bazėje *The Correlates of War Project (COW)*⁴⁰.

³⁹ Leeds (36 išnaša) p. 32.

⁴⁰ *The Correlates of War Project*, June 20, 2006, <http://www.correlatesofwar.org/>, 2014 09 15.

Kintamasis PS žymi kintamojo PV standartinį nuokrypį per aljanso gyvavimo laikotarpį. Aukštos šio kintamojo reikšmės rodo, kad prekybos tarp sąjungininkių apimtys metai iš metų buvo nestabilios. Darydami prielaidą, kad nestabili prekyba reiškia mažesnį verslo bendruomenių interesą išsaugoti prekybos rinką, mes manome, kad kintamojo PS didėjimas turės teigiamą poveikį tikimybei, jog aljanso nariai pažeis savo įsipareigojimus.

Kintamasis SR reprezentuoja globaliu mastu apskaičiuoto Signorino-Ritterio indikatoriaus⁴¹ vertes. Kisdamas 1 ir -1 intervale Signorino-Ritter indikatorius rodo karinių sąjungininkių aljansų portfelių sutapimo lygį. Didesnės SR vertės reiškia, kad abi valstybės yra pasirašiusios daug atskirų karinio bendradarbiavimo sutarčių su tomis pačiomis šalimis⁴². Tokiu būdu Signorino-Ritter indikatorius rodo, kad sutampa aljanso partnerių interesai ir vertybės.

Vertybinis sąjungininkių panašumas yra svarbus mūsų analizei dėl jo potencialaus poveikio pasiryžimui ginti aljanso partnerę. Tačiau sutampančios interesai ir vertybės taip pat gali veikti sąjungininkių tarpusavio prekybos apimtis. Priežastinis ryšys tarp kelių nepriklausomų kintamųjų galėtų sukelti koreliacijos tarp šių kintamųjų (kolinearumo) problemą mūsų statistiniame modelyje. Tokios koreliacijos pasekmė – regresijos koeficientų paklaidų didėjimas⁴³, galintis sumažinti koeficientų statistinį reikšmingumą. Atsižvelgdami į nedidelę Signorino-Ritter indikatoriaus ir dvišalės prekybos vidurkio ($r = 0.2$) koreliaciją, mes įtraukiame SR į empirinį modelį ir tikimės, kad šis kintamasis turės reikšmingą neigiamą poveikį tikimybei, kad partneriai pažeis aljanso sutartyje numatytus įsipareigojimus. SR vertes galima rasti duomenų bazėje *The Expected Utility Generation and Data Management Project (EUGene)*⁴⁴.

ND yra kategorinis kintamasis, įgaunantis vertę 1, jei bent viena iš abipusės gynybos sutartį sudariusių valstybių bent vienais aljanso gyvavimo metais buvo nedemokratiška (t. y. turėjo ne didesnę nei 6 *Polity* indekso, apibendrinančio režimo demokratiškumą, vertę). Karinių sutarčių tarp demokratijų atveju $AR = 0$. Kai kurių tyrėjų nuomone autoritariniai lyderiai yra mažiau

⁴¹ Signorino C. S. & Ritter J. M., "Tau-b or Not Tau-b: Measuring the Similarity of Foreign Policy Positions", *International Studies Quarterly* 43 (1). 1999, p. 115–144.

⁴² D'Orazio V., "Advancing Measurement of Foreign Policy Similarity: Draft v.4", September 5, 2013, http://vitodorazio.weebly.com/uploads/1/3/0/2/13026085/policy_similarity.pdf, 2014 09 15.

⁴³ Robinson C., Schumacker R. E., "Interaction Effects: Centering, Variance Inflation Factor, and Interpretation Issues", *Multiple Linear Regression Viewpoints* 35 (1), 2009, p. 611.

⁴⁴ Bennett D.S., Stam, III, A. C., *The Expected Utility Generation and Data Management Project (EUGene)*, June 9, 2000, <http://www.eugenesoftware.org/>, 2014 09 15.

priklausomi nuo viešosios nuomonės savo valstybėse⁴⁵. Dėl to mes tikimės, kad AR turės reikšmingą teigiamą poveikį aljanso sąlygų pažeidimo tikimybei. Šio kintamojo vertės skelbiamos duomenų bazėje *The Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2013*⁴⁶.

Kintamasis GA rodo sąjungininkių karinių pajėgumų asimetriją. Pasak Morrow⁴⁷, asimetriški aljansai gyvuoja ilgiau ir yra sėkmingesni už simetriškus. Taip yra todėl, kad, sudarydamos aljansą, skirtingo karinio pajėgumo sąjungininkės siekia skirtingų tikslų: stipresnė valstybė garantuoja silpnesnės saugumą mainais į „autonomiją“ – galimybę daryti poveikį pastarosios užsienio politikai. Tokie mainai ilgai išlieka naudingi abiem pusėms, nes ilgai nekinta abiejų valstybių galios santykis. Mažosios sąjungininkės nesiima keisti savo didžiųjų partnerių (iš dalies dėl jų suvaržytos autonomijos), o didžiosioms partnerėms mažųjų sąjungininkių gynimas nedaug kainuoja. Simetriški aljansai, kurių abi narės siekia saugumo ir nėra linkusios atsakyti autonomijos, yra ne tokie tvarūs.

Taip pat kintamasis GA gali būti interpretuojamas kaip netiesioginis aljanso karinių pajėgumų matas. Labiausiai asimetriški aljansai mūsų tyrinėjimų laikotarpiu buvo sudaryti tarp globaliosios sistemos polių (JAV ar SSRS) ir jų mažesnių sąjungininkių. Joks simetriškas aljansas negalėjo viršyti šių supervalstybių sudarytų sąjungų karinės galios. Nenuostabu, kad GA labai stipriai koreliuoja su stipriausios aljanso narės karinės galios matu ($r = 0.99$, $p = 0.00$). Jei karinę sąjungininkių galią laikysime dar vienu priešininkų atgrasymo veiksmu, asimetriški aljansai turėtų būti sėkmingesni už simetriškus. Dėl to tikimės, kad kintamasis GA aljanso sąlygų nesilaikymo tikimybei turės reikšmingą neigiamą poveikį. Valstybių karinės galios rodikliai skelbiami duomenų bazėje *The Correlates of War Project (COW)*⁴⁸ kaip *The Composite Index of National Capability*.

Kintamasis K parodo, ar aljansą sudariusios valstybės yra kaimynės, t. y. turi sausumos sieną arba yra skiriamos ne daugiau nei 24 mylių vandens⁴⁹ (tokiu atveju $K = 1$; alternatyviai $K = 0$). Kadangi valstybės lyderiams trečiųjų šalių karinė agresija, nukreipta prieš kaimynę sąjungininkę, turėtų atrodyti pavojingesnė už agresiją, nukreiptą prieš geografiškai nutolusią partnerę, mes tikimės,

⁴⁵ Bueno de Mesquita B., Morrow J. D., Siverson R. M., Smith A., “An Institutional Explanation of the Democratic Peace”, *American Political Science Review* 93 (4). 1999, p. 791807; Reiter D. & Stam A.C., *Democracies at War*, Princeton: Princeton University Press, 2002.

⁴⁶ Marshall, M.G., *The Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions, 1800-2013*, June 6, 2014, <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm>, 2014 09 15.

⁴⁷ Morrow (10 išnaša) p. 26.

⁴⁸ *The Correlates of War Project*, June 20, 2006, <http://www.correlatesofwar.org/>, 2014 09 15.

⁴⁹ Toks partnerių kaimynystės kriterijus nurodytas *EUGene* duomenų bazėje.

kad kintamasis K turės reikšmingai neigiamą poveikį karinės sutarties įsipareigojimų pažeidimo tikimybei. Kintamojo reikšmės paimtos iš duomenų bazės *The Correlates of War Project (COW)*⁵⁰.

Kintamieji, priklausantys SąV grupei, rodo sąveiką tarp poveikių, kuriuos kintamajam PAŽEIDIMAS sinchroniškai daro PV ir kiekvienas kitas nepriklausomas kintamasis. Sudedamąsias sąveikos kintamųjų dalis pateikiame 1 lentelėje.

1 lentelė. **Sąveikos kintamųjų dalys ir jų VIF indikatoriai**⁵¹

Modelio Nr.	Kintamojo SąV komponentai	VIF
1	–	–
2	PV * PS	12,65
4	PV * SR	11,46
5	PV * ND	14,90
6	PV * GA	4,12
7	PV * K	3,31

Sąveikos kintamuosius ir jų interpretavimą detalai aprašo Thomas Bramboras, Williamas Robertsas Clarkas ir Mattas Golderis⁵². Mūsų darbo kontekste šie kintamieji rodo, kaip prekybos apimčių (PV) augimas veikia aljanso įsipareigojimų pažeidimo tikimybę, varijuojant kitų kintamųjų reikšmėms. Pavyzdžiui, antrajame modelyje koeficientas β_1 rodo, kaip prekybos augimas veikia tikimybę, kad aljanso partneriai pažeis savo įsipareigojimus, *bet tik tuo atveju*, jei PS = 0; kitaip sakant, jei per aljanso gyvavimo laikotarpį metai iš metų prekybos apimtys yra vienodos. Žymiai tikroviškesnis atvejis, kai PS yra lygus kokiam nors teigiamam skaičiui, pavyzdžiui, X – prekybos poveikis kintamajam PAŽEIDIMAS būtų lygus $\beta_1 + X * \beta_8$. Panašiai galima interpretuoti ir kitus sąveikos kintamuosius.

Mes tikimės kad tarpusavio prekybos apimčių didėjimas turės itin stiprų neigiamą poveikį aljanso įsipareigojimų pažeidimo tikimybei, jei prekiaujančios sąjungininkės turės panašius aljansų portfelius (SR arti 1), jei aljanso partnerių karinė galia bus asimetriška (didelės GA reikšmės) ir jei sąjungininkės turės bendrą sausumos ar vandens sieną (K = 1). Kita vertus, mes manome, kad prekybos poveikis taps ne toks didelis, kai prekių srautai tarp sąjungininkių bus netolygūs (didelės PS reikšmės) arba kai bent viena iš aljanso partnerių

⁵⁰ *The Correlates of War Project* (48 išnaša) p. 36.

⁵¹ Apskaičiuota autorių.

⁵² Brambor T., Clark W. R., Golder M., "Understanding Interaction Models: Improving Empirical Analyses", *Political Analysis* 14, 2006, p. 63–82.

bent vienais aljanso gyvavimo metais bus buvusi nedemokratiška ($AR = 1$).

Kintamojo SĄV įtraukimas į modelį kai kuriais atvejais sukelia nepriklausomų kintamųjų kolinearumo problemą (žr. VIF indikatorius 1 lent.). Vis dėlto, atlikus regresiją be sąveikos kintamųjų, koeficientų ženklai ir statistinis reikšmingumas nepakito.

Apskaičiuoti empirinio modelio koeficientams mes taikome logito regresijos metodą, kuris prognozuoja sąlyginę tikimybę, kad priklausomas kintamasis yra lygus 1 (šio tyrimo atveju – tikimybę, kad aljansas baigs savo gyvavimą sutarties įsipareigojimų pažeidimu), darant prielaidą, kad ši sąlyginė tikimybė yra logistinė nepriklausomų kintamųjų funkcija⁵³. Šios analizės būdu apskaičiuoti regresijos koeficientai parodo pokytį logite, natūriniame santykinės aljanso įsipareigojimų pažeidimo rizikos (angl. *odds ratio*) logaritme, kurį lemia nepriklausomo kintamojo pokytis vienu matavimo vienetu. Pakeliant regresijos koeficientus 2,718 laipsniu⁵⁴ gaunamas santykinės aljanso įsipareigojimų pažeidimo rizikos pokytis, nulemtas nepriklausomų kintamųjų variacijos. Kitaip tariant, teigiama ir statistiškai reikšminga koeficiento reikšmė suponuoja teigiamą nepriklausomo kintamojo poveikį aljanso sutarties pažeidimo tikimybei.

Regresijos indikatoriai rodo, kad mūsų apskaičiuoti modeliai paaiškina nuo 17 % iki 31 % kintamumo priklausomajame kintamajame ir teisingai prognozuoja nuo 79 iki 84% aljansų baigties atvejų. Visos modelio versijos rodo, kad empiriniai duomenys neprieštarauja mūsų hipotezės prognozėms.

Pirmiausia, svarbu, kad visuose modeliuose prekybos apimčių (PV) didėjimas turi neigiamą poveikį tikimybei, kad aljansas baigs gyvavimą dėl jo lyderių nenoro išpildyti sutartyje numatytus įsipareigojimus sąjungininkėms. Taip pat, kaip tikėjomės, prekybos apimčių svyravimas turi reikšmingą teigiamą poveikį sutarties pažeidimo tikimybei. Vis dėlto šie kintamieji nesąveikauja tarpusavyje: neigiamas prekybos augimo poveikis išlieka nepakitęs didėjant ar mažėjant prekybos srautų kintamumui. Lygiai taip pat prekybos kintamumo teigiamas poveikis lieka toks pats ir daug, ir mažai tarpusavyje prekiaujančioms šalims.

⁵³ Long J. S., Freese J., *Regression Models for Categorical Dependent Variables Using Stata*, 3rd ed. College Station, TX:Stata Press, 2014.

⁵⁴ 2,718 – natūrinio logaritmo pagrindas.

2 lentelė. Dvišalės prekybos ir kitų kintamųjų poveikis aljanso įsipareigojimų pažeidimo tikimybei⁵⁵

Kintamieji	Modeliai						
	1	1a ⁽¹⁾	2	3	4	5	6
PV	-119,14*** (41,94)	-117,13*** (42,31)	-123,17*** (43,90)	385,61** (168,13)	94,74 (63,22)	-122,77*** (42,63)	-48,87 (53,13)
PS	237,94*** (72,32)	230,77*** (75,96)	166,19 (122,82)	384,93*** (119,24)	274,23*** (85,58)	238,58*** (71,92)	208,27** (81,39)
SR	-4,09** (1,83)	-3,93** (1,87)	-4,03** (1,81)	-1,51 (1,52)	-4,55** (2,22)	-4,12** (1,84)	-3,94** (1,69)
ND	1,87 (1,48)	1,93 (1,48)	1,95 (1,56)	3,57*** (1,18)	4,42*** (1,66)	1,89 (1,48)	1,74 (1,27)
GA	-18,20** (8,01)	-18,57** (8,04)	-17,73** (8,17)	-33,21*** (11,12)	-21,89** (10,18)	-20,64* (11,59)	-16,40* (8,84)
K	1,96** (0,77)	1,94** (0,78)	1,91** (0,75)	2,00** (0,95)	1,98** (0,81)	1,91** (0,79)	3,03*** (1,12)
DA		-0,21 (0,63)					
PV*PS			1495,16 (2294,79)				
PV*SR				-638,94*** (196,05)			
PV*ND					-239,62*** (87,39)		
PV*GA						180,71 (373,98)	
PV*K							-123,59** (57,06)

3 lentelė. Atitikimo suderintumo rodikliai⁵⁶

Diagnostiniai rodikliai	Modeliai						
	1	1a	2	3	4	5	6
Pseudo R ²	0,20	0,17	0,18	0,31	0,22	0,17	0,21
Akaike kriterijus	67,76	69,71	69,52	58,43	66,12	69,68	66,54
Teisingai prognozuotų atvejų %	78,70	80,30	82,00	83,60	80,30	78,70	82,00

Kaip ir tikėjomės, sąjungininkų vertybinis panašumas (išreikštas aljan-

⁽¹⁾ Šiame stulpelyje įrašyti modelio Nr. 1, apskaičiuoto kontroliuojant dvišalių aljansų narių dalyvavimą tuose pačiuose daugiašaliuose aljansuose, koeficientų įverčiai.

⁵⁵ Autorių skaičiavimai. Skliausteliuose – įverčių standartinės paklaidos; Ženklas „*“ reiškia statistinį ryšio reikšmingumą su 10 %, „**“ – su 5 %, o „***“ – su 1 % reikšmingumo lygmeniu (α).

⁵⁶ Autorių skaičiavimai.

sų portfelių persidengimo – Signorino-Ritterio – indikatoriumi) turi statistiškai reikšmingą neigiamą poveikį priklausomam kintamajam PAŽEIDIMAS. Šis nepriklausomas kintamasis, beje, įdomiai sąveikauja su prekybos apimtimis. Jei valstybes sieja nedaug bendrų vertybių (ir atitinkamai nedaug sutarčių su bendromis sąjungininkėmis už aljanso ribų), tai prekybos didėjimas tarp tokių šalių turi stiprų *teigiamą* poveikį, kad bent viena iš jų nesilaikys įsipareigojimų kilus kariniam konfliktui. Tačiau vertybiškai panašių ir tuos pačius draugus už aljanso ribų turinčių valstybių atveju prekybos augimas turi reikšmingą neigiamą poveikį įsipareigojimų nevykdymo tikimybei.

Bent vienos nedemokratiškos valstybės dalyvavimas aljanse, kaip ir tikėjimės, reikšmingai didina įsipareigojimų nevykdymo tikimybę. Vis dėlto, skirtingai nei tikėjimės, didžiausią aljanso veiksmingumo „dividendą“ duoda prekybos augimas tarp sąjungininkių, kurių bent viena yra nedemokratiška. Atrodo, kad prekyba gali būti priešnuodžiu diktatorių tarptautinės politikos oportunistui. Jei, kaip sako autoritarinių režimų tyrinėtojai⁵⁷, diktatūrose taip pat veikia įtakingos ekonominės interesų grupės, galima tikėtis, kad jos reaguos į prekybinės integracijos stimulus ir darys spaudimą diktatoriams laikytis įsipareigojimų aljanso partnerei.

Sąjungininkių, pasižyminčių skirtingais kariniais pajėgumais, dalyvavimas aljanse, kaip ir prognozuoja mūsų hipotezė, reikšmingai mažina tikimybę, kad aljansas nustos gyvuoti dėl partnerių nesugebėjimo laikytis karinės sutarties įsipareigojimų. Vis dėlto kitaip nei mes tikėjimės, kintamasis GA nesąveikauja su prekybos apimtimis: auganti prekyba kintamąjį PAŽEIDIMAS veikia neigiamai, nepriklausomai nuo sąjungininkių karinės galios asimetrijos lygio. Toks rezultatas netiesiogiai patvirtina Morrow išvadą apie skirtingas asimetrinių aljansų dalyvių motyvacijas⁵⁸. Jei didžioji valstybė sutinka ginti ne tokią galingą sąjungininkę dėl savo politinės „autonomijos“ išplėtimo, prekybiniai santykiai tarp šių šalių gali nevaidinti ypatingo vaidmens strateginiuose didžiosios valstybės skaičiavimuose.

Iš pažiūros mūsų lūkesčiams akivaizdžiai prieštaraujantis kintamojo K efektas rodo, kad geografiniai kaimynai labiau linkę pažeisti aljanso sutartyje numatytas sąlygas, nei geografiškai nutolę partneriai. Vis dėlto atsižvelgiant į sąveikos kintamojo koeficientą paaiškėja, kad toks neigiamas kaimynystės poveikis egzistuoti tik nerealiu atveju, jei aljanso partnerių tarpusavio prekybos vidurkis VP būtų lygus nuliui. Tikroviškesniu prekybos tarp kaimyninių aljanso partnerių egzistavimo atveju, kaimynystės poveikis kintamajam PAŽEIDIMAS tampa reikšmingai neigiamu. Lygiai taip pat, tarp geografiškai nutolusių kaimynių egzistuojantis neigiamas prekybos apimčių didėjimo poveikis įsipareigojimų sulaužymo tikimybei tampa dar labiau neigiamas, žvelgiant į

⁵⁷ Steinberg D. A., Shih V. C., “Interest Group Influence in Authoritarian States: The Political Determinants of Chinese Exchange Rate Policy”, *Comparative Political Studies* 45 (11), 2012, p. 1405-1434.

⁵⁸ Morrow (10 išnaša) p. 26.

sąjungininkes, turinčias bendrą sausumos ar vandens sieną.

Apibendrinant galima pasakyti, kad empirinio tyrimo rezultatai neneigia mūsų hipotezės, kad ekonominė integracija tarp karinio aljanso narių suteikia jų lyderiams paskatą ginti savo sąjungininkes iškilus karinėje sutartyje numatytais aplinkybėmis ir atgraso potencialius agresorius nuo tokių aplinkybių eskalavimo.

Išvados ir tolesni tyrimai

Mūsų atliktas tyrimas leidžia manyti, kad ekonominė integracija yra itin svarbus saugumo užtikrinimo komponentas. Dvišaliai terminuoti aljansai tarp daug tarpusavyje prekiaujančių valstybių išlieka veiksmingi iki savo termino pabaigos reikšmingai dažniau, nei prekybos srautų nesiejamos karinės sąjungos. Toks tyrimo rezultatas dera su mūsų hipoteze, kad tarpusavio prekyba veikia kaip pasiryžimo ginti sąjungininkes signalas ir atgraso potencialius agresorius, laiduoja išsipareigojimų vykdymą karinio konflikto atveju.

Šie mūsų tyrimo rezultatai yra naudingi užsienio politikos formuotojams, norintiems užsitikrinti ir įtikinamai demonstruoti savo sąjungininkų pagalbą galimo karinio konflikto metu. Vis dėlto šis dėsningumas iškelia ekonominės integracijos poveikio daugiašalių aljansų patikimumui klausimą. Logiška manyti, kad intensyvi prekyba su visomis aljanso narėmis užtikrins sąjungininkės saugumą. Kita vertus, intensyvi prekyba su visomis aljanso narėmis, ypač geografiškai tolimomis ir nedidelėmis, gali prieštarauti ekonomikos logikai⁵⁹. Ar gali aljanso narės džiaugtis prekybos atgrasumu poveikiu prekiaudamos tik su kai kuriomis iš savo karinių sąjungininkų? Jei taip, tai su kuriomis?

Mūsų tyrimas siūlo kai kuriuos atsakymus į iškeltus klausimus. Pavyzdžiui, didžiausią naudą dvišalių terminuotų aljansų gyvybingumui davė stabiliai aukštos prekybos apimtys tarp esančių kaimynystėje sąjungininkų, turėjusių bendras vertybes (ir bendras trečiųjų šalių sąjungininkes). Kita vertus, prekybos augimas tarp kariškai galingos ir ne tokios stiprios sąjungininkės nedavė aljansui papildomo patikimumo. Taigi, peršasi išvada, kad daugiašalių aljansų narės neprivalo stengtis prekiauti su savo stipriausiomis sąjungininkėmis, bet joms naudinga skatinti prekybą su panašius politinius ir ekonominius interesus turinčiomis kaimyninėmis aljanso partnerėmis. Tačiau ar šios politinių lyderių elgesio prognozės teisingos – jau atskiro tyrimo apie daugiašalius aljansus tema.

Vilnius, 2014 m. birželis–spalis

⁵⁹ Anderson J. E., “The Gravity Model”, *Annual Review of Economics* 3, 2011, p. 133–160.